

kategorii wyboru w teoriach ekonomicznych i praktyce gospodarczej, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.

4. Oziewicz E. (2006), Przemiany we współczesnej gospodarce światowej, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

5. Bieliński T. (2013), Kurs walutowy i międzynarodowy rynek walutowy w: Oziewicz E., Michałowski T. (ed.), Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

6. Rubaszek M., Serwa D. (2009), Rynek walutowy i kursy walutowe, w: Marcinkowska-Lewandowska W. (ed.), Analiza kursu walutowego, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.

7. Bank For International Settlements, (1996), Central Bank Survey of Foreign Exchange and Derivates Market Activity 1995, Monetary and Economic Department, Basel.

8. Bank For International Settlements, (2016), Foreign exchange turnover in April 2016, Triennial Central Bank Survey, Monetary and Economic Department, Basel.

9. Bank for International Settlements, (2002), Foreign Exchange and Derivatives Market Activity in 2001, Triennial Central Bank Survey, Basel.

10. Bank For International Settlements, (2013), Foreign exchange turnover in April 2013: preliminary global results, Triennial Central Bank Survey, Monetary and Economic Department, Basel.

11. Bank For International Settlements, (2010), Report on global foreign exchange market activity in 2010, Triennial Central Bank Survey. Monetary and Economic Department, Basel.

Бабенко Ж.С.

студентка,

Одеський національний економічний університет

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИЛАДОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПРИЛАД»)

Зовнішньоекономічну діяльність можна розглядати як стратегічний напрям, необхідна умова успішного функціонування і розвитку підприємства. Основною підставою для здійснення зовнішньоекономічних операцій є їх ефективність. Дуже часто підприємства несуть великі втрати через недостатнє техніко-економічне обґрунтування ефективності зовнішньоекономічних операцій, невизначеність процедури оцінки вибору валюти ціни, валюти платежу та інших валютно-фінансових умов договору.

Під економічною ефективністю розуміється результативність господарської діяльності, що визначається як відношення ефекту,

результату до витрат, що обумовили його отримання. В якості показників, що характеризують результат на рівні підприємства, можуть виступати вартість і кількість виробленої продукції, обсяг продажів, зовнішньоторговельний оборот, експорт продукції (при оцінці результатів зовнішньоекономічної діяльності). Під витратами мається на увазі вартість ресурсів, використаних в процесі виробничої діяльності: витрати сировини і матеріалів, палива і енергії, заробітної плати, амортизації основних фондів, відрахувань на науково-дослідні роботи, конструкторські розробки, освоєння нової продукції і інші витрати, без яких торговий договір не може бути виконано. Економічні результати та затрати ресурсів вимірюються кількісно. Таким чином і економічна ефективність має кількісний вимір [1, с. 14].

Важливим етапом аналізу ефективності експортної діяльності підприємства є оцінка зміни ефективності в залежності від комплексу факторів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємства. В нашому випадку це експортна ціна, обсяги реалізованої продукції, рівень накладних витрат та собівартість одиниці товару.

Розглянемо процес експортної діяльності підприємства на прикладі ТОВ «Телекард-Прилад». ТОВ «Телекарт-Прилад» засновано у 1995 році як підприємство, по розробці та серійному виробництву комплексних автоматизованих системних проектів для телекомунікаційної галузі, енергетики, транспорту, комунального господарства, впровадження проектів з використанням контактних та безконтактних карток та ін.

Підприємство має власну ліцензію на розробку, виготовлення, реалізацію, ремонт і модернізацію військової техніки, впровадило, підтримує і розвиває систему управління якістю, що відповідає вимогам Міжнародного стандарту ISO 9001. Крім того, має Ліцензії на виконання робіт у сфері криптографічного захисту інформації; виконання робіт у сфері технічного захисту інформації.

Продукція підприємства поставляється в Україну, Росію, Білорусь, Молдову, Туркменістан, Азербайджан, Казахстан, Узбекистан, Болгарію, Латвію – найбільшим телекомунікаційним операторам, енергопостачальним компаніям, промисловим та іншим споживачам [2].

Експорт продукції має пріоритетне значення для підприємства. Тому при розрахунку ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства ТОВ «Телекарт-Прилад» необхідно визначити, наскільки результативно виконується експорт продукції, які чинники більшою мірою впливають на його ефективність і за рахунок яких внутрішніх ресурсів підприємство має можливість її підвищити.

Отже, для визначення ефективності експорту продукції підприємства скористаємося наступною формулою:

$$E = \frac{B}{3} = \frac{(O \cdot C)}{(O \cdot C + B_H)}, \quad (1)$$

де E – показник ефективності експорту, %;

B – виручка від реалізації продукції, грн;

O – обсяг продажу лічильників за рік;

C – середньорічна ціна лічильників, грн;

C – собівартість лічильників, грн;

B_H – накладні витрати, грн [3].

Розрахуємо показник ефективності експорту за 2014-2016 рр. Складові ефективності експорту представимо у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок економічної ефективності підприємства за 2014-2016 рр.

Показник	2014	2015	2016	2016 р. у % до 2014 р.
Обсяг продажу лічильників, шт.	597	661	1125	188,4
Середня ціна лічильника, грн	18958,1	14102,9	18951,1	99,9
Виручка від реалізації товарів, грн	11317985,7	9322016,9	21319987,5	188,3
Собівартість лічильника, грн	17471,9	11764,6	16347,2	93,5
Собівартість, грн	10430724,3	7776400,6	18390600	176,3
Накладні витрати, тис. грн	792735,05	497689,6	818381,7	103,2
Сукупні витрати, грн	11223459,4	8274090,2	19208981,7	171,2
Ефективність експорту, %	100,84	112,67	110,99	+ 10,99

За даними таблиці можна зробити висновок, що ефективність експорту лічильників виросла на 10,99 % за трирічний період. Також помітно виросла виручка від реалізації продукції (на 88,3 % протягом 3 років). Розрахуємо вплив факторів на ефективність експорту. Вплив всіх складових на показник ефективності визначається прийомом «ланцюгових підстановок». Для визначення ступеня залежності ефективності експорту від всіх факторів за рік необхідно здійснити послідовну підстановку всіх показників року в розрахунок ефективності експорту за попередній рік [4].

Вплив факторів на показник ефективності експорту лічильників в 2015 р.:

1. Зміна обсягів реалізації: $E = \frac{661 \cdot 18958,1}{661 \cdot 17471,9 + 792735,05} = 1,0154$. Таким чином, ріст обсягів реалізації лічильників в 2015 році до 661 штук спричинив підвищення ефективності експорту з 100,84 % до 101,54 %, тобто на 0,7 %.

2. Зміна середнього рівню цін: $E = \frac{661 \cdot 14102,9}{661 \cdot 17471,9 + 792735,05} = 0,7553$.

Отже, зниження цін на лічильники в 2013 році негативно вплинуло на ефективність експорту, яка впала на 26,01 %.

3. Зміна собівартості: $E = \frac{661 \cdot 14102,9}{661 \cdot 11764,6 + 792735,05} = 1,0879$. Таким чином, скорочення витрат виробництва одного лічильника в середньому з 17471,9 грн до 11764,6 грн дозволило підвищити ефективність експорту на 33,26 %.

4. Зміна накладних витрат: $E = \frac{661 \cdot 14102,9}{661 \cdot 11764,6 + 497689,6} = 1,1267$. Відтак, зниження накладних витрат призвело до покращення ефективності на 3,88 %.

Вплив факторів на показник ефективності експорту лічильників в 2016 р.:

1. Зміна обсягів реалізації: $E = \frac{1125 \cdot 14102,9}{1125 \cdot 11764,6 + 497689,6} = 1,1553$. Отже, високі обсяги продажів на експорт лічильників в 2016 р. забезпечили підвищення рівня ефективності експорту з 112,67 % до 115,53 %, тобто на 2,86 %.

2. Зміна середньої ціни: $E = \frac{1125 \cdot 18951,1}{1125 \cdot 11764,6 + 497689,6} = 1,5525$. Таким чином, в результаті зростання середнього рівня цін 14102,9 грн до 18951,1 грн на лічильники, ефективність експорту в 2016 р. підвищилася на 39,72 %.

3. Зміна собівартості: $E = \frac{1125 \cdot 18951,1}{1125 \cdot 16347,2 + 497689,6} = 1,1287$. З цього випливає, що збільшення собівартості виробництва лічильників призвело до зниження ефективності експорту на 42,38 %.

4. Зміна накладних витрат: $E = \frac{1125 \cdot 18951,1}{1125 \cdot 16347,2 + 818381,7} = 1,1099$. Отже, збільшення витрат, пов'язаних із забезпеченням процесу виробництва і реалізації лічильників в 2016 р., призвело до зниження ефективності експорту на 1,88 %. Результати аналізу ефективності представимо в таблиці (таблиця 2).

Таблиця 2

Вплив основних економічних факторів на ефективність експорту лічильників в 2015-2016 рр.

Рік	Загальні зміни	В тому числі за рахунок			
		Обсягу реалізації	Ціни	Собівартості	Накладних витрат
2015	+11,83 %	+0,7 %	-26,01 %	+33,26 %	+3,88 %
2016	-1,68 %	+2,86 %	+39,72 %	-42,38 %	-1,88 %

За підсумками аналізу всіх складових показника ефективності експорту підприємства в 2015 р і 2016 р. можна зробити висновок, що в цілому за останні роки ситуація покращилася. Підприємство було спроможне наростити обсяги експортних поставок за рахунок отримання додаткових замовлень від покупців, а також трохи знизити собівартість вироблених товарів. Негативним фактором є тенденція до збільшення накладних витрат, проте в цілому рівень накладних витрат не є високим, і вплив цього фактору буде знижуватися при збільшенні обсягів продажів. Висока собівартість лічильників також є фактором, який негативно впливає на розвиток експорту. У зв'язку з цим ефективність експорту можна підвищити в разі залучення нових постачальників матеріалів за нижчими цінами. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що експорт лічильників є ефективним, проте існують деякі проблеми.

Таким чином, головним напрямом підвищення ефективності експортної діяльності підприємства має бути підвищення частки більш дорогих виробів в загальній структурі експорту, підвищити ділову активність підприємства, розширивши ринок збуту своєї продукції, а також зниження собівартості продукції шляхом впровадження енергозберігаючих технологій і зниження виробничих витрат. Необхідно також удосконалювати і методику аналізу, перетворивши її в постійний моніторинг (помісячно). Це дозволить не тільки приймати оперативні рішення, але і виявляти особливості сезонного характеру, які доцільно нівелювати.

Список використаних джерел:

1. Соркин С. Л. Эффективность ВЭД: понятие, измерение и оценка : моногр. / С. Л. Соркин. – Гродно : ГрГУ, 2011. – 130 с.
2. Інформаційні матеріали підприємства ТОВ «Телекарт-Прилад».
3. Сельцовский В. Л. Экономико-статистические методы анали за внешней торговли / В. Л. Сельцовский. // Финансы и статистика. – 2013. – С. 512.
4. Воронин В. П. Учет, анализ и аудит внешнеэкономической деятельности: Уч. пос. / В. П. Воронин, Е. М. Коновалова, И. М. Подмолодина. – Воронеж. гос. технол. акад. – Воронеж, 2007. – 324 с.